

Un „Socrate” transilvan: Ion V. Mesaroșiu

Vistian Goia

A deseori am simțit lipsa unor oameni cunoscuți în tinerețe numai după dispariția lor. Fostul universitar clujean Ion V. Mesaroșiu (1910-1986) face parte din această categorie rară de intelectuali care, pe lângă pregătirea și cultura lor umanistă, și-au păstrat nealterate bunul simț, omenia și caracterul omului simplu de la țară. Adică oricând îl întâlneai, fie pe coridoarele Universității, fie pe stradă cu nepoții de mână, ori plimbându-se singur prin mijlocul Clujului, precum Socrate prin Atena lui, omul era același. Avea fața luminoasă, cu acel zâmbet al înțeleptului predispus să-ți dea un sfat, să te întrebe ce ai mai citit și ce carte pregătești, fără să se grăbească. Niciodată nu afișa falsa superioritate a universitarului bășos, mustind de erudiție, care te intimida prin ținuta lui aeriană, menită să te pună în bancă și să-ți creeze complexe de inferioritate.

Ion V. Mesaroșiu s-a născut la Râșcruci, în apropierea Clujului. Tatăl - dulgher, mama - țărăncă. A traversat o copilărie nefericită împreună cu un frate și o soră. Au rămas orfani, tatăl murind în războiul din 1914, iar mama în 1918. Tânărul a crescut la un orfelinat din Cluj, apoi a fost luat copil de trupă la un regiment din același oraș. A urmat clasele primare aici, iar cele secundare la Liceul „G. Barițiu”, apoi studenția la Universitatea „Regele Ferdinand”, specializându-se la Facultatea de Filosofie și Litere. În 1934 își ia licența în sociologie, filosofie și literatură română. Între 1957-1975 este titularul catedrei de Logică și Istoria logicii la aceeași instituție. Doctoratul l-a susținut în 1969, cu lucrarea „Forme și structuri logice”.

L-am cunoscut în toamna anului 1957, când eram student filolog. Locuiam pe ascuns, adică neregistrat, la căminul „Emil Racoviță” (mai târziu „Avram Iancu”). Mă culcam în fiecare noapte cu alt coleg la mansonăria căminului. Cu masa o duceam destul de greu, nefiind bursier, pentru că mama nu se înscrisese încă în colectiv. Împreună cu alți năpăstuiți ai sorții făceam parte din echipa de „supiști”. În schimbul unor munci manuale, adică descărcarea vagoanelor din gară cu varză, morcovi, castraveți, sfeclă și cartofi, apoi selectarea și depozitarea lor în pivnițele căminului, ni se dădea o masă din rămășițele bursierilor. În această postură l-am cunoscut pe lectorul universitar Ion V. Mesaroșiu, care era și directorul educativ al căminului. Ceea ce am remarcat dintr-un început la el a fost tonul părintesc, tolerându-i pe cei vreo 30 de „supiști”, fără să țină seama de amenințările administratorului cantinei (tovarășul Blăgescu). Apoi, prin mici cuvântări bilanțiere referitoare la conduita studenților, la curățenia și ordinea în cămin și la cantină, ținute la finalul celor două semestre ale fiecărui an, ne critica și ne lăuda pe un ton conciliant, fără amenințări de tip ideologic, mai degrabă cu îndemnurile unui frate sau cunoscut din satele de unde ne trăgeam fiecare. Numi amintesc să fi pedepsit pe cineva în cei doi ani cât ne-a păstrat în calitate de director al căminului.

Uneori, la sfârșitul mesei de prânz, când, noi, supiștii, eram invitați să înfulecăm rămășițele bursierilor, ne trezeam cu dânsul că deschidea silențios ușa cantinei. Ne privea protector cu ochii lui albaștri, frumoși precum ale unor studenți pe care le admiram pe ascuns. Citeam în privirea lui tristețea că tocmai în regimul comunist eram condamnați să ne mulțumim cu fărâmiturile rămase de la masa colegilor norocoși de soartă. Dacă servantele îi șopteau la ureche că nu mai rămăsese mâncare

destulă și pentru burțile noastre flămânde, el porunceea lui Blăgescu să aducă de unde știe câteva suplimente și pentru supiști, „că doar și ei sunt studenți ca și cei privilegiați”. Noi tăceam chitic și ne miram că un dascăl de filosofie e alături de niște studenți, majoritatea de la alte facultăți.

Au trecut câțiva ani buni și aproape l-am uitat pe lectorul Ion V. Mesaroșiu, dânsul nu ne-a fost dascăl la studenții filologi. Îl salutăm când îl întâlnim, ne întreba dacă suntem bursieri și se bucura că am depășit stadiul flămânților supiști.

Prin 1970, când eram asistent și am obținut un apartament în cartierul Gheorgheni, norocul a dat peste mine și familia mea. În același bloc, la altă scară, locuia fata cea mică a profesorului Ion V. Mesaroșiu, Liana, cadru universitar la Politehnică, împreună cu Florin Pop, soțul ei. În anii aceea, Liana era cea mai frumoasă persoană pe care eu am văzut-o în lumea noastră a vremii. De statură mijlocie, păr șaten, corp felin, dar podoaba care o distingea oriunde o întâlneai era ochii albaștri strălucitori, cu irizări verzui, moșteniți de la tatăl său, ochi pe care nu-i puteai uita ușor. Menționăm faptul că Liana Pop, cadru de prestigiu la Politehnică clujeană, și-a susținut teza de doctorat în 1983, cu titlul „Aspecte epistemologice ale ipotezei științifice” (în domeniul filosofiei științei), ceea ce însemnează că așchia nu sare departe de butuc!

Prietenia dintre familiile noastre ne-au mijlocit-o copiii, cei doi băieți ai lor, fata și băiatul nostru, cu toții de vârste apropiate. Așadar peste 40 de ani, cei mai buni și mai statornici amici ai noștri au fost și au rămas Liana și Florin.

Sigur, ne vizitam des, plecam în excursii la munte ori la mare, pentru plăcerea copiilor, dar și pentru bucuria noastră că nu suntem singuri în lume! Apoi, în apartamentul lor, l-am reîntâlnit pe profesorul Ion V. Mesaroșiu, tatăl Liane. Acum, venerabilul era un dascăl consacrat și recunoscut prin lucrările sale de logică clasică, întărind și valorificând cercetările anterioare ale lui T. Maiorescu, C. Rădulescu-Motru și I. Petrovici. Ceea mai cunoscută, citită și apreciată de multe generații de studenți clujești a fost cartea lui reprezentativă „Logica generală” (E.D.P., 1971). Profesorul era, deja, cunoscut drept un aristotelician în concepția sa generală, iar cartea lui a fost primul manual de logică generală pentru învățământul postbelic. De fapt, de tânăr, I.V. Mesaroșiu a fost preocupat de gândirea logică și problemele inteligenței (v. „Problema inteligenței”, Tip. Cultura, 1938). De fapt, tocmai în acest domeniu, profesorul a lăsat pe unul dintre discipolii săi, Andrei Marga, cel mai bun logician al Clujului și, poate, al țării, după dispariția magistrului.

În numeroase căreri, profesorul Ion V. Mesaroșiu a scris decursurile studiilor despre „Natura și specificul logicii aristotelice” (1974), altele despre „Logica transcendentală și rolul ei în concepția lui Kant” ș.a. Cele mai multe articole, clujeanul le-a publicat în revista „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”. În tinerețe, el a fost ispitit și de beletristică. Dovadă, a scris și publicat o încercare dramatică, cu titlul „Ion și Elena”, subintitulată „piesă teatrală populară într-un act”, (tipărită la Cluj în 1934). Aci, replicile scurte, chiar tăioase, susținute și de versuri în stil popular, ascund un tânăr dotat, puțin naiv, datorită vârstei, cuprins uneori de muze.

Dincolo de ținuta sobră a universitarului s-a aflat omul, predispus la ceasuri de convorbire lejeră, totdeauna accesibilă și împănată, din când, cu un

aforism din gândirea anticilor. Destul de des îl pomenea pe Socrate, pentru care a nutrit un adevărat cult. Eu îl admiram pe elen pentru înțelepciunea sa, dar eram intrigat de viața lui particulară. După cum am aflat din „Amintirile” lui Xenofon, grecul a avut o căsnicie de pomină cu Xantipa, cea mai insuportabilă creatură, mamă a trei copii, dar nemiloasă tocmai cu soțul Socrate! Pe când, la polul opus, căsnicia clujeanului era un model.

Adeseori, când discuția cu el se prelunga peste măsură, își cerea scuze că trebuie să plece pentru a vedea ce fac „fetele” sale; pe lângă soție, el avea și două fiice. Eu îi aminteam spontan că Socrate, după propria mărturisire, o suporta pe Xantipa, știind că astfel îi este mai ușor să-i suporte și să se împace cu ceilalți oameni din Atena.

Simțind ce doresc să-l întreb, profesorul I. Mesaroșiu îmi răspundea pe loc „înainte de a căuta prietenia cu unii colegi sau vecini, trebuie să te înțelegi bine mai întâi cu soția, apoi cu ceilalți”. În acest demers, spunea el, nu există o rețetă pentru toată lumea.

Observând că familia mea și a fiicei sale, Liana, se înțeleg foarte bine, profesorul exclamă: „iată, se adevăresc judecățile lui Socrate despre prietenie, despre felul cum trebuie să-ți alegi prietenii și cum să-i păstrezi!”

Pe de altă parte, clujeanul avea puțini prieteni, dar statornici. Știam cu toții de prietenia exemplară pe care logicianul o avea cu istoricul Ștefan Pascu, pe atunci rectorul Universității, care, între altele, l-a ajutat să-și construiască un frumos și spațios apartament în cartierul studentesc Hasdeu, moștenit de fiica sa Liana.

Pe de altă parte, universitarul ținea legătura și era apreciat, chiar în vremea comunistă, de personalități din afara Clujului, cum a fost filosoful și logicianul Ion Petrovici, despre care a scris un studiu temeinic, în 1969, pentru care a primit cordiale mulțumiri.

După ce i-a murit soția, pensionarul se complăcea în lungi plimbări solitare. Sigur, avea plăcerea meditațiilor, precum mulți intelectuali cu preocupări filosofice. Amintesc una chiar relatată de el. Într-o primăvară frumoasă, pe la orele 10 dimineața, eu mă îndreptam spre biblioteca Centrală, astăzi „Lucian Blaga”. Pe la jumătatea bulevardului (astăzi al Eroilor), îl întâlnesc față în față pe venerabilul. Întreându-l unde a fost așa devreme, mi-a răspuns francamente: La cimitir! Eu m-am oprit cumva înlemnit, pentru că mă întrebam în sinea mea: - Cum să te duci la cimitir pe o vreme așa frumoasă! Profesorul mi-a răspuns firesc, cu calmul omului care nu are nimic de ascuns, că a dus un buchet de flori la mormântul soției, să se „bucure” și ea de timpul acesta luminos. Apoi s-a plimbat pe îndelete pe aleile Cimitirului Central și s-a convins încă o dată că majoritatea colegilor și foștilor prieteni sunt acolo, își dorm somnul de veci. Dar, a adăugat, cu privire spre albastrul cerului, fără să ascundă, că a trecut fugăr și pe lângă mormântul celor două „iubite” cunoscute înainte de căsătorie. Cu una a învățat să sărute cumsecade, cu cealaltă a petrecut o după-masă de neuitat în pădurea Făgetului. Ne-am amuzat amândoi, apoi profesorul și-a ridicat pălăria de pe frunte și mi-a spus cu același calm proverbial: „- Vezi, ești singurul care m-a recunoscut și salut, ceilalți trecători din centrul Clujului nu mai știu cine sunt!”

Convins că avea dreptate, îi strâng mâna venerabilului și, despărțindu-mă de el, simt nevoia să mă întâlnesc cu un cunoscut de vârsta mea (încă tânăr), pentru a discuta chestiuni de actualitate, dar n-am avut noroc. Așa că am intrat în bibliotecă și am uitat de cimitir. Dar nu-l pot uita niciodată pe universitarul Ion V. Mesaroșiu, un „Socrate” transilvan.